

HISTÒRIA ORAL (NOTES CURTES)

A partir de este número comenzamos una nueva sección (Notes Curtes) que pretende reunir noticias variadas sobre Alaquàs. En esta sección tienen cabida notas sobre urbanismo, tradiciones, economía, celebraciones, biografías de personas, aspectos educativos, y hechos ocurridos en nuestra población a lo largo del último siglo. Su característica fundamental será, por una parte, la brevedad de las comunicaciones y por otra, la colaboración de todas las personas de Alaquàs que deseen darnos noticia de casos conocidos por ellas tal y como las vivieron, conocieron o las oyeron contar. Intentamos pues, avanzar un poco más en la conservación de la memoria histórica de nuestra comunidad.

La redacción de Quaderns... invita a todas las personas que lo deseen a colaborar en esta sección. Para ello deben enviar a la redacción la noticia que quieran comunicar escrita en una hoja de tamaño folio. El/la comunicante no debe olvidar incluir su nombre, apellidos y edad. Conviene también dar un título a cada nota.

1. "EL PILÓ DE DESCANSAR EL MORTS"

Entre la fàbrica de perols de Morimos i la finca de darrere les monges, hi ha un carrer "peatonal". Abans de construir-se tot aquell rogle de finques entre els anys 65 i 75, allò era el camí d'eixida del poble cap el cementen.

Justament a on es creuava aquest camí amb el camí Vell de Torrent es trobava que el deien "piló" dels morts". Estava situat a la vora esquerra del Camí Vell de Torrent, en mig del camí peatonal d'uns dos metres d'amplària que es va construir després de guerra, per caminar sense xafar pols. No gastaren massa "pörtland", segons sembla, i als inicis dels seixanta la "senda del cementeri" es trobava molt deteriorada, fins que se li va donar la consistència actual.

El piló era un rectangle d'obra, de 70-80 cms, d'alçada, 1m. de llargària i 60 cm. d'amplària. Les comitives fúnebres, amb la creu alçada i el capellà al davant, feien un paró i deixaven el taüt damunt del piló, taüt que era portat al muscle per els familiars i amics del difunt a l'església, i des de l'església al cementeri.

En Aldaia al piló de descansar els morts li deien "la pedrota", també a l'eixida del poble. Els canvis a la litúrgia que es produïren, després del Concili Vaticà II, al voltant dels anys 65-68, acceleraren l'entrada dels cotxes fúnebres i la desaparició del piló dels morts.

2. "CARRER DELS/LES SENYORETS/ETES"

Anomenats així els carrers de Sant Antoni i El Salvador, els dos vorejant en el seu acabament amb "el cavallò" i el terme d'Aldaia, i als límits d'on acabava "el barrio" o casetes del tío Redó al carrer de La Paz, anomenat així sembla, per la celebració que en temps de la Dictadura de Primo de Ribera hom vullgué fer de la "pacificació" del Marroc i l'acabament de les sublevacions dels indígenes.

En aquestos dos carrers es varen anar construint cases en la dècada dels anys vint, que anaren essent ocupades per famílies de la capital, que venien a l'estiu fugint dels calors de la ciutat o a passar els diumenges.

Durant la guerra la vida a la ciutat era prou més difícil — carestia de menjar, bombardeigs, etc. — i aquestes famílies es traslladaren a Alaquàs per a viure permanentment.

Els caps de família treballaven de representants, empleats bancaris i de telègrafs, funcionaris, etc.

Arribaren a ser més d'una vintena de famílies. No passaven d'esser treballadors de "coll blanc", però com que parlaven entre ells castellà la sabiduria popular ho calificà sense dubtes: carrer dels senyorets o de les senyoretetes.

Membres d'aquestes famílies acabaren integrant-se al poble a través de cassaments.

3. "EL CLOT DE MANENE"

A principis de segle el poble, per la banda de dalt, s'acabava en el Convent, i en el carrer del mateix nom.

Cara a Aldaia, i seguint el camí, hi havien algunes edificacions a la dreta, fins arribar al local conegut com el taller de Montal.

A partir d'aquesta edificació i fins arribar a la corba on la fillola s'enfila cara a Aldaia, existia un clot anomenat de Manene.

L'amplària arribava fins a ben a prop de l'actual carrer del doctor Barberà.

Abans de la guerra civil el varen omplir. I obriren el carrer que empalma la fillola amb el doctor Barberà, i també l'altre carrer paral·lel a la carretera que per la banda del poble mor en cul-de-sac.

4. "EL CLOT DEL PUTXERET"

Situat en terme d'Aldaia, entre la vella carretera de Toris o del Mas del Jutge i la via del tren,

on es troba ara un Grup Escolar, vora mateix a la carretera que per baix la via unix Alaquàs i Aldaia per la banda de ponent.

Hi ha qui diu que tragueren la terra, pels anys 70 del segle passat, per a construir el ferrocarril cara a Bunyol. Els clots molt més abundants en el terme d'Aldaia per la banda també del secà, es produïen quan es feia una explotació de la terra quan resultava bona per als rajolars.

5. "LA MUNTANYETA"

Entre les cases de la placeta dels Ollers, la séquia de Benàger que corria al descobert i feia de límit al poble, i el carrer de Sant Josep en la part més propera a la séquia, va existir entre els anys 30 i 50 un paratge conegut com "la muntanyeta".

Els xiquets d'Alaquàs acudien a aquest lloc a jugar perquè reunia dos atractius remarcables: la proximitat de la séquia amb tota la seua immensa potencial d'aventura -botar-la, nadar quan venia el bon temps, etc- i com a punt de frontera on començava l'horta; i els montons que pels anys anaren fent-se dels rebutjalls de la fàbrica d'alcohol dels Ventos.

Aquestos montons anaren assolint altària, i la imaginació infantil acabà batejant aquell indret com "la muntanyeta".

Es tractava d'una matèria sòlida de color blau intens. Sembla que procedia de la mescla que feien dels most fermentat amb l'àcid tartàric, per obtenir l'alcohol.

Al llarg dels anys cinquanta aquells residuus anaren desapareguent. Els corrals d'algunes de les cases de la placeta dels Ollers, que donaven a la séquia, anaren cobrint-se perquè la fàbrica dels Baltasars anava fent-se gran, i acabà ocupant tot aquell descampat. Es va construir el barri Socusa a finals dels 50, i començà a desaparèixer la partida del Rotllet, es a dir l'horta més propera al poble que regava d'una derivació de Benàger...

Deiem que aquells residuus anaren desapareguent... Cal deixar constància d'un dels ussos més celebrats que hom li va donar a aquella matèria blava, semblant al clarió: el camp del Rosal fou marcat, des del mateix moment de la seua inauguració, de color blau. La matèria prima, per a mesclar-la amb L'aigua, la teniem debades i en abundància.

Ben a prop del frontó, i junt a una basseta d'aigua, hi havia una bona montonada d'aquella matèria sòlida, d'un blau intens, procedent de la montanyeta. El camp del Rosal fou l'únic, que sapiem, on l'arruixadora marcava les ratlles de color blau.

6. "EL QUADRAT"

La séquia de Benàger segueix el següent trajecte, després d'eixir-se'n del terme de Quart de Poble i creuar la carretera nacional de Madrid: voreja el camí vell d'Aldaia a Quart, hui convertit en la carretera que des d'Aldaia encamina el tràfic cap a València per la nacional esmentada; vorejava la població d'Aldaia per l'est i alimentava la cisterna; després de creuar la via del tren, s'enfilava cap a les cases d'Alaquàs, les vorejava també pel lllevant, i davant del castell les aigües es dividien: dos terços seguien per baix del molí, enderrocat als anys sexantes, el braç del camí fondo, hui Avda. Miguel Hernández, i l'altre terç anava per la séquia del carrer Padre Guillem cap al terme de Picanya.

La séquia hui es troba tapada en la major part del seu recorregut. En el tros que va des de la via del tren fins a l'alcomençament del barri de Socusa, es trobava vorejada d'arbres i d'esbarzers. A la banda dreta, de d'alt, no arribava aigua i els camps estaven tots plantats de garroferes i oliveres. Hui està tot ocupat pel Poliesportiu d'Aldaia.

Quan la séquia arribava al terme d'Alaquàs, després de recórrer aquell tros fronterís conegut com el "Banyador" on es trobaven els xiquets d'un i l'altre poble, es topava amb una caseta. Fa uns anys encara era visible des del carrer de l'Arbre, a l'acabament del carrer de Santa Cecília.

La caseta cobria els rústics mecanismes per accionar la col·locació d'una parada que impedira, en moments perillosos de barrancades, que l'aigua continuà el seu camí i arribara a desbordar-se abans o després del molí. Tot això era *el quadrat*.

Quan a la gent li arribava la notícia: "Han tirat el quadrat", els signes del perill d'inundació

eren evidents.

Potser no per la banda de la séquia, perquè ja es disposava de l'artilugi. Però l'aigua podia vindre del barranquet, perquè ja es trencara el eavalló i entrara pels carrers de l'Olivar, de Sant Francisco o de Sant Hipòlit. O podia entrar també pel barranquet del carrer dels gitanos, a l'altra banda de la Oliola, terme d'Aldaia...

7. "OLIVES DEL SEQUELLÓ"

Abans que començara la collita de les moltes oliveres existents al secà —Bovalar, Coscollar, Pla de Quart, Cara-sols, etc— es feia una primera arplegada d'aquelles olives, mig seques, que ja havien caigut de l'arbre. Sembla que són olives que no acaben de cuallar. cauen de l'arbre, es sequen i es fan negres.

Aquesta arplegada solia fer-se per la Mare de Déu del Pilar, Eixia poc d'oli, i amb poc de gust. No es venia i es gastava en casa.

L'elaboració a l'almàssera es feia a banda per no mesclar, i evitar la degradació de l'oli de més qualitat.

8. "ARROS A L'HORTA D'ALQUAS"

Potser fora perquè els preus arribaren a ser especulatius, o perquè el forment deixà de ser rendable i es pensà en fer collites alternatives. Caldria esbrinar-ho, perquè per aquells anys de 1.953, 54 i 55 es varen produir alguns canvis notables en la política d'abastiments del règim del general Franco, com per exemple la desaparició de les cartilles de "racionament" assignades a cada família.

El ben cert és que durant la dècada dels 50 es va plantar arròs en molts camps de la partida del Terç. Exactament, com si foren terres de marjal, a prop de l'Albufera.

Els treballadors de la terra del nostre poble adquiriren amb rapidesa les tècniques específiques d'aquest cultiu. L'aigua de la séquia no tou suficient per a mantindre el nivell d'humitat requerit, i calgué utilitzar els pous de rec. Els xiquets es passaren hores i homs, i dies sencers, amb pots de llanda plens de pedres, movent-los per fer soroll i espantar els tauladins perquè no es menjaren el gra durant l'estiu...

Un propietari d'Alaquàs es troba tant entusiasmat, amb aquell nou cultiu, que arribà a provar un any a fer collita en el secà, en la partida del Bovalar. Els rebuts de l'aigua el deixaren ben coent, i ahí es quedà l'experiment.

L'any de la riuada, el 57, es trobaven les garbes segades d'un camp esperant la trilladora, agarberades en un descampat que hi havia junt a la vaqueria del carrer d'Alcoi, i fins que no desaparegué el temporal no varen poder ser trillades. El problema li vingué després al llaurador per a secar l'arròs...

